

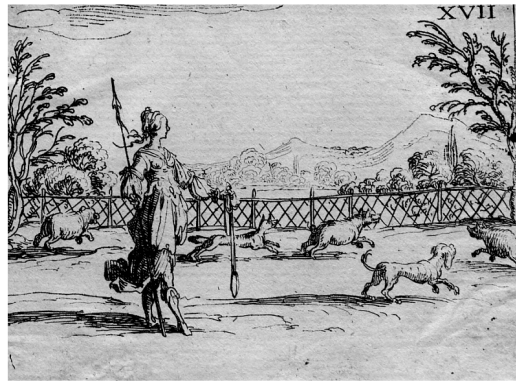
17. sajand tõi endaga suuri muudatusi nii estambis üldse kui ka graafiliste tehnikate kasutamises eriti. Barokkstiili tõus taandas vohanud manerismi, ümber paigutusid kunsti-geograafilised jõujooned, mida kõige ilmekamalt näitab saksa koolkonna varjujäämine ja hollandi meistrite esiletõus. Seni domineerinud vasegravüüri kõrvale, kunstilises mõttes aga isegi ettepoole, astus oforditehnika. Loomulikult ei sündinud see kõik korrapealt ning läbi kogu sajandi esinesid kõrvuti üldjuhul konservatiivsemaid esteetilisi ideaale kandev, aeglaselt muutuv vasegravüür ja kirkalt uusi kunstivõimalusi näitav ofort. Tekkis ka nende kahe tehnika põimumine, mis ei kandnud endaga plussmargilist kvaliteedinihet – järjest suurenes kiirelt ofordiga markeeritud ning lohakalt ülegraveeritud reproduktiivse estambi osa. Siiski ei saa sedagi ilmingut päris negatiivseks lugeda, sest nii tagati graafiliste lehtede odavnemine, mis omakorda laiendas kunstiga gravüüride vahendusel tutvumist. Viimane protsess ei jätnud puutumata ka meie eestimaist kultuuriruumi. Siinkohal sobiks näitena Johan Akeni tegevus Tallinna Raekoja lünettmaalide loomisel, mille juures ta kasutas Rembrandti ja Rubensi eeskuju. On täiesti kindel, et J. Aken polnud näinud Rembrandti 1634. aastal paberile maalitud väheldast ja pea monokroomset tööd "Kristus Pilatuse ees". Veelgi enam, ilmselt polnud ta tuttav ka Rembrandti ofordiga samal ainel (mis mõõtmetelt maaliga kokku langeb), vaid tema käsutuses oli viimase peegelpildiline koopia. Ja see võimaldas J. Akenil veel Rembrandti eluajal 1667. aastal maalida raekoja tarvis teose, milles rembrandtlik alge selgesti loetavalt näha. Sündida sai see ainult tänu estampgraafika levikule.

17. sajandi silmapaistvaimaks graafikuks ja ühtlasi meistriks, kes kindlustas ofordi kui erilise kunstivõimaluse maine, oligi Rembrandt. Juba 16. sajandil olid ilmekalt selle poole viidanud enda ofortidega Albrecht Dürer ja Parmigianino, kuid selle tehnika laiemale levikule läks vaja täiustusi, mille tegemine 17. sajandil muutis ofordi varasemaga võrreldes nüansseeritumaid väljendusvõimalusi pakkuvaks, vasegravüüriga võrreldes paindlikumaks tehnikaks. Uuendusi oli kokku neli: raudplaatide asemel vase tarvitamine, mitmeastmelise söövituselise, kõva laki ja ovaalse ristlõikega nõela kasutuselevõtt. Kahe viimase novatsiooni esmakasutaja oli Jacques Callot (1592–1635),peen ofordimeister, kes teenis laia toetuse ning kõrge tunnustuse juba eluajal. Järgnevad sajandid on tema loominguga erandlikkust ning olulisust kogu graafikakunsti arengule paljukordselt kinnitanud. Ja just tema tööd on erilisel kohal Eesti Rahvusraamatukogu graafikakollektsioonis, sest viimane sisaldab J. Callot` loodud kolm ofordisarja tervikuna ja ühe sarja poolikuna, kokku üle kuuekümmend lehte. Tõsi küll, tegemist on selle viljaka meistri mitte kõige tähtsamaks peetud teostega.

Rahvusraamatukogus leiduvast on esimene pool (viis lehte kümnest) 1635. aastal valminud sarjast "Mõistujutt kadunud pojast" nende teoste hulka kuuluv, mida tavaliselt J. Callot' loomingust kirjutades jõutakse tema olulisemate tööde hulgas ära mainida. Teisalt saab väita, et kunstniku vähem populaarsete lehtede, eriti aga terviklike sarjade kollektsioonides esinemine on haruldasem, sest neist tehtud tömmiste arv on väiksem. Loomelaadilt ja maitselt esindas J. Callot prantsuse kunsti, kuigi tegutses tosinkond aastat Itaalias. Tüüpiline itaalia graafik oli Stefano della Bella (1610–1664), kelle kümnekond loomingulist aastat möödusid Pariisis. Loometege algupoolel peeti S. della Bellat J. Callot' imiteerijaks, kuid tema iseseisvusimine toimus suhteliselt kiiresti. Nobeda ning spontaanse skitseerijana ofordis näitas ta rõhutatult selle tehnika vasegravüürist erinevaid võimalusi. Enam kui kolmkümmend tema teost Rahvusraamatukogus moodustavad väärtusliku näite 17. sajandi tippgraafikast.

J. Callot' ja S. della Bella kunstnikukuulsus rajanes ainult graafikale ja seejuures ei kasutanud nad võõraid originaale, ei reprodutseerinud maalikunstnike töid. Sellistena olid nad erandiks, sest enamiku sajandi tähtsamatest estambimeistritest moodustasid maalijad, kes kõrvalharrastusena tegelesid graafikaga, ning gravöörid, kelle põhitöö oli teiste loodud originaalide paljundusgraafikasse viimine. Tuntud itaalia maalikunstnik Salvatore Rosa (1615–1673) tegi kaheksakümmend viis oforditehnikas lehte, murdosa J. Callot' arvatavalt pooleteise tuhande ning S. della Bella tuhande ofordini küündivast loomingust, kuid sellest piisas nime kirjutamiseks graafikakunsti ajalukku. Fantaasiarikas kunstijõulisus ja ofordijoone eriline voolavus iseloomustavad ka neid kaheksat teost, mis temalt on Rahvusraamatukogu kollektsioonis. Asjaolu, et ligi kümnendik kunstniku ofordiloomingust on koondunud, ja pealegi veel parimate näidetega siia, meie raamatukogusse, sunnib tegema mõningaid ettevaatlikke ääremärkusi. Lühidalt öeldes võiks konstateerida järgmist: S. Rosa tavatses oforditehnikas teostatud tööd viimistleda kuivnõela abil, kuid meie raamatukogus olevaist teostest ei ole ühelgi taolise viimistluse jälgi. Võimalikke järeltöid sellest on kaks: kas kuuluvad kõik need S. Rosa tööd esimeste, enne lõppviimistlust tehtud tömmiste hulka, või on tegemist üli- täpsete, taidurlikult tehtud koopiatega meistri teostest. Esimene võimalus on kaheldav, teine vajaks aga tõestamist, mis on seda keerulisem, et mõnest neist töödest teatakse olevat vaid peegelpildilist koopiat, mõne puhul puuduvad aga täiesti andmed võimalikest jäljendustest. Järelikult uurimisruumi siin veel jätkub.

Üheks 17. sajandi maalijaks, kes eluajal nautis kuulsust ja populaarsust ning on järeltulevate põlvete silmis taandunud üheks ajastut iseloomustavaks, kuid mitte eriti kõrgelt hinnatavaks meistriks, oli prantslane Claude Vignon (1593–1670). See üliviljakas kunstnik tegeles graafikaga sporaadiliselt, olles umbes kolmekümne estambi autor. Rahvusraamatukogu kollektsiooni kuulub neist üks, Louvre'i muuseumis oleva maali "Saalomon ja Seeba kuninganna" teisend (mitte kordus!).

Jacques Callot. Neli mõistupilti sarjast "Vita Beatae Mariae...". Ofort. 1626.

Kõik eelnimetatud meistrid löid graafikat enda kavandite/originaalide alusel ning esindasid seega estambikunsti loovamat poolt. Siiski ei saa alahinnata ka reprodutseeriva graafika osatähtsust, mille puhul eriväärtuseks tõuseb vasegravüüri peenus ja tehniline viimistletus. Ja ka reprodutseeriv estamp kannab suures osas ajastu esteetilisi ideaale, olles sageli kaas-aegse kunsti jäljenduseks. Rahvusraamatukogus on sellest silmapaistvaid näiteid madalmaalaste Jacob Mathami (1571–1631), Crispin I de Passe (1564–1637), Arnold Loemansi (töötas 17. sajandi keskel) jt. taidurlikest vasegravüüridest vastavalt Josephus Arpinase, Antonio Tempesta ja Anthonis van Dycki järele, mis kõik valminud veel originaali autorite eluajal. Loomulikult reprodutseeriti 17. sajandil palju ka varasemat kunsti, eriti renessansi suurmeistreid, mida meil kogus iseloomustavad prantslase Valentin Lefebre`i (u. 1642–1680/82) gravüürid Tiziani ja P. Veronese järgi jpm.

Kokkuvõttes annavad kahekümne ofortisti ja vasegravööri enam kui 160 estampi põgusa, kuid huvipakkuva viipe 17. sajandi graafikasse ja ka toonasesse kunstimaailma üldisemalt. Ja tuletavad veel kord meelde, et Eesti Rahvusraamatukogu pole mitte ainult raamatuvaramu, vaid eri rahvaste ning aegade vaimuilmade mitmekülgsest kajastav kultuuritempel.

Jüri Hain

Claude Vignon. Saalomon ja Seeba kuninganna. Ofort. 1625–35. (Osa).

TEOSTE NIMESTIK

Stefano della Bella (Etienne de la Belle)

(18. 05. 1610 Firenze – 12. 07. 1664 Firenze),

itaalia ofortist, joonistaja ja maaliija. Alustas tegevust Firenzes, siis töötas aastail 1633–39 Roomas, pikemalt, 1639–50 Pariisis ning elu lõpuperioodil jälle Itaalias. Alustas Jacques Callot`d imiteerivas stiilis ja teda peeti ajuti isegi esimese epigooniks. Kunstniku isikupärane laad avaldus eeskätt väikesemõõdulistes ofordivisandites, mida on järjest kõrgemalt hinnatud kui spontaanset, vaba ning itaaliapärasest kunstinähtust. Loonud umbkaudu tuhat (mõnedel andmetel 1052) oforti.

Merevaade. Ofort. 1644. GA 25172/28E

Kuulub kolmanda leheena seitsmelehelisse sarja.

Mitmesugused inimfiguurid ja skitsid. Tiitelleht ja 33 motiivi. Ofort. Umbes 1650.

GA 25172/27; GA 25178/28A-D; GA 25172/29

Taolisi ofordiminiatuuride kogumeid anti välja vihikutena, mis olid mõeldud eeskätt kui näidised joonistamise õppimiseks. Neis kombineeriti kunstniku eri tsükklitesse kuuluvaid miniatuure ja käesoleval juhul moodustavad valiku silmapaistvama osa 1650. aastal valminud pärslaste peade sarja kuuluvad tööd.

Livorno vaade. Ofort. 1655. GA 25172/20

Stefano della Bella. Merevaade. Ofort. 1644.

Jacques Callot

(25.03. või 21.08. 1592 Nancy – 24.03. 1635 Nancy),

prantsuse graafik. Läks noorukina Itaaliasse ning tegutses 1608–11 Roomas, õppides prantsuse päritolu gravööri Philippe Thomassini juures. Seejärel siirdus ta Firenzesse, kus töötas 1621. aastani Giulio Parigi õpilase ja abilisena. Naasnud 1621. aastal sünnilinnas, jäi ta sinna tegutsema, välja arvatud lühiajaline töötamine Pariisis aastail 1629–30. Tegelenud nooruses küll mõnevõrra vasegravüüri, pidas kunstnik pealaks oforditehnika, mida ta varasemaga võrreldes tunduvat täiustas. Tema tegevus ofortistina sai eeskju andvaks ning meister ise üheks vähestest tolle aja kunstnikest, kelle rahvusvaheline kuulsus rajanes ainult estambile. Jacques Callot' loomingut on põhjalikult uuritud ja tema teoseid kataloogitud, kuid sellest hoolimata on asjatundjate arvamused kunstniku omakäeliselt teostatud estampide koguarvu osas lahknevad, ulatudes tuhandest pooleteise tuhandeni.

Vita Beatae Mariae... (mõistupiltide sari Neitsi Maarja eluloo aineil). Tiitelleht ja 26 piltkujutisega lehte. Ofort. 1626. GA 25172/44; GA 25172/43A-J

Teine plaadiseisund rooma numbritega lehtede paremas ülanurgas. Sari on terviklik, kuid ära on lõigatud iga piltkujutuse juurde kuuluv nelikvärss.

Tõmmised 1646. aasta väljaandest.

Lux claustrii (mõistupiltide sari kloostrielu aineil). Koos tiitellehega 27 lehte. Ofort. 1626. GA 25172/43 L-T; GA 25172/42

Teine plaadiseisund araabia numbritega lehtede vasakus ülanurgas. Sari on terviklik, kuid ära on lõigatud iga piltkujutuse juurde kuuluv nelikvärss.

Tõmmised 1646. aasta väljaandest.

Sari "**Patukahetsejad**". Tiitel ja viis lehte. Ofort. 1632. GA 25172/45

1. Püha Ristija Johannes.
2. Kahetsev Maarja Magdaleena.

Jacques Callot. Lehed sarjast "Patukahetsejad". Ofort. 1632.
Püha Ristija Johannes. Kahetsev Maarja Magdaleena.

3. Püha Maarja Magdaleena surm.
4. Püha Hieronymus.
5. Püha Franciscus.

Sellisena on sari terviklik, sisaldades kõiki lehti. Tiitli teostajaks on prantsuse koolkonda kuuluv graafik Abraham Bosse (1602–1676).

Tiitelleht ja 5 lehte sarjast **“Mõistujutt kadunud pojast”**. Ofort. 1635. GA 25172/46

1. Isa jagab vara kahe poja vahel.
2. Kadunud poeg saabub võõrale maale.
3. Kadunud poeg raiskab oma vara.
4. Kadunud poeg heidetakse tänavale.
5. Kadunud poeg on kerjav seakarjus.

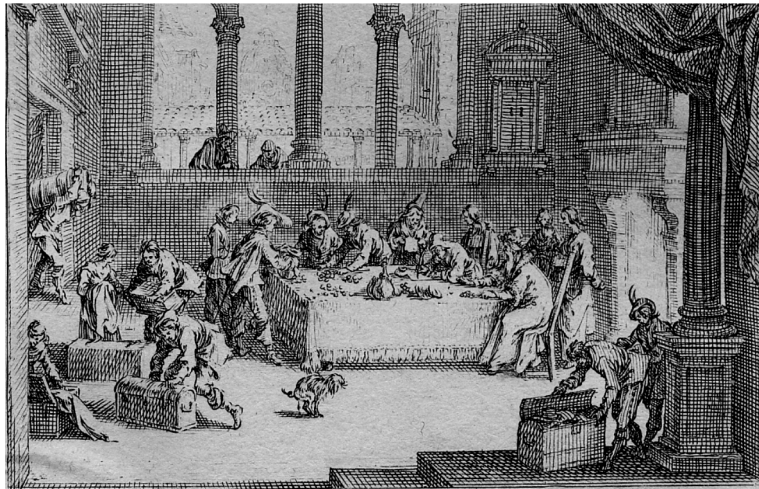
Tõmmised kolmandast plaadiseisundist araabia numbritega tööde paremas alanurgas. Tegemist on esimese poolega sarjast, terviku moodustavad kümme piltkujutust.

Mõistujuttu kadunud pojast on kunstiainaena kasutatud palju, seejuures visuaalsete detailide poolest on need teosed vägagi erinevad. Loos kajastuv kristlik moraal põhineb aga muutmatault Jeesuse sõnadel, mis kirjas Luuka evangeeliumis (15, 11-32).

Noël Robert Cochin

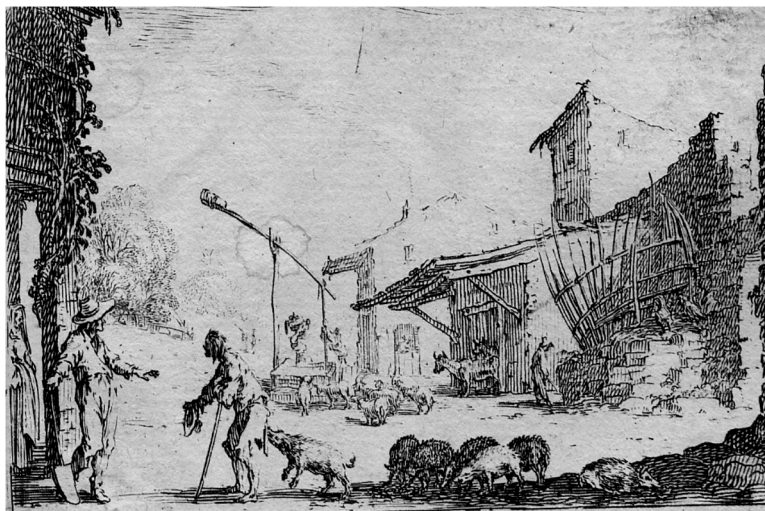
(sünni- ja surma-aasta teadmata),

17. sajandi lõpus töötanud prantsuse graafik. Mõned kunstiajaloolased on teda pidanud Natalis Cochini vennaks. Viimane töötas 1670. aastatel Pariisis ja seejärel Viinis, suri 1695. Dokumentaalset tõestust Noël Roberti sugulusele teiste Cochini kunstnikeperekonna liikmetega aga ei ole ning mitmed uurijad on avaldanud arvamust, et tegemist on fiktiivse autoriga. Viimast võiks kinnitada tema nime kandvate gravüüride äärmiselt ebaühtlane tehniline tase ning suured kõikumised ka stilistilises plaanis.

*Un Père que les ans accablent de douleurs
Comblant son fils de biens, le comble de malheurs.
Cum privilegio Reg. Israel excudit*

1

*Celuy qui dédaignoit les plus friands morceaux
Se va nourrir de glands destinez aux porceaux.
Cum privilegio Reg. Israel excudit*

5

Jacques Callot. Lehed sarjast "Mõistujutt kadunud pojast". Ofort. 1635.
Isa jagab vara kahe poja vahel. Kadunud poeg on kerjav seakarjus.

Püha Peetruse nägemus. Ofort, vasegravüür. 17. sajandi lõpp. GA 25172/24

Martial Desbois (Dubois)

(1630 Pariis – vahemikus 1696-1700 Pariis?),

prantsuse päritolu vasegravöör, kes töötas põhiliselt Itaalias. Teinud sadakond (mõnedel andmetel 94) vasegravüüri.

Püha Guillaume Akvitaaniast. Vasegravüür. 1691. GA 25172/7

Teostatud itaalia kunstniku Guercino (Giovanni Francesco Barbieri, 1591–1666) 1620. aastal valminud maali järgi, mis tänapäeval asub Bologna Pinakoteegis.

Guillaume le Grand (755–812), Toulouse'i krahv ja Akvitaania hertsog, väejuht ja usutegelane, mitme keskaegse lugulaulu kangelane.

Michel Dorigny (D'origny)

(1616 Saint-Quentin – 21.02. 1665 Pariis),

prantsuse vasegravöör, ofortist ja maaliija, Simon Vouet` kaastööline ja väimees. Teinud ligi 140 estampi, neist 80 S. Vouet` maalide järgi.

Jupiter. Vasegravüür. 1644. GA 25172/6A

Kuulub kuuelehelisse sarja S. Vouet` maalidest Fontainebleau lossi galerii vestibüülis (hävinud).

Trooniv Themis. (Prantsusmaa Themisena ulatab rahvastele seadused). Ofort, vasegravüür. Teostatud vahemikus 1640–45. GA 25172/9

Michel Dorigny. Jupiter. (S. Vouet` järgi). Vasegravüür. 1644. (Osa).

Kuulub kuuelehelisse sarja S. Vouet` 1640. aastal valminud maalidest Hôtel Séguier raamatukogus Pariisis (hävinud).

Jupiter (vastab kreeka Zeusile), algselt taeva ja valguse valitseja, hiljem rooma peajumal.

Themis, seadusliku korra ja õigluse jumalanna.

Jaspar de Isac (Isaac, Isaacs)

(? – 05. 1654 Pariis),

Madalmaade päritolu gravöör, joonistaja ja kirjastaja, töötas Pariisis. Teda tuntakse poolesaja vasegravüüri teostajana, millest enamik on portreed ja pühakute kujutused. Illustreerinud raamatuid.

Lahingustseen. Vasegravüür. 1608. GA 25172/30B

Teostatud viljaka itaalia gravööri, maali ja joonistaja Antonio Tempesta (1555–1630) originaali järgi.

Valentin Lefebre (Lefebvre, Lefebure)

(umb. 1642 Brüssel – vahemikus 1680–82 Veneetsia),

maali ja gravöör. Töötas põhiliselt Itaalias.

Maarja kuulutus. Vasegravüür. 1680. GA 25172/17

Tehtud Tiziani (Tiziano Vecellio, 1477–1576) maali järele. Maal asub Veneetsias, Scuola di San Roccas ja on valminud *terminus ante quem* 1555, misjuures erinevad uurijad on oletanud valmimisaastaid vahemikus 1526–43.

Valentin Lefebre. Maarja kuulutus. (Tiziani järgi). Vasegravüür. 1680. (Osa).

Möödukus. Vasegravüür. 1680. GA 25172/23B

Tehtud Paolo Veronese (Paolo Caliari, 1528–1588) Veneetsia Doodžide paleesse aastail 1575–77 maalitud laemaali ühe osa järgi. Maaliga võrreldes on kujutis gravüüril peegelpildis.

Trooniv Veneetsia. Vasegravüür. 1680. GA 25173/23A

Tehtud P. Veronese motiividel. Lähedasim on Veneetsia kujutis P. Veronese aastail 1553/54 valminud tahvelmaalil “Juno külvab ande Veneetsiale”, mis gravüüril on peegelpildis.

Evangelist Matteus. Vasegravüür. 1680. GA 25172/21 A

Tehtud P. Veronese 1582. aastal loodud teose järgi, mis kuulus osana ulatuslikumasse, ühteist maali hõlmavasse tsüklist, mille osad asuvad tänapäeval eri paikades, Matteust kujutav maal Veneetsia kirikus Basilica dei Santi Giovanni e Paolo. Maaliga võrreldes on kujutis gravüüril peegelpildis.

Maastik armastajapaariga. Vasegravüür. Umb. 1680. GA 25172/34

Arnold (Arnoldus) Loemans

(sünni- ja surma-aasta teadmata, esmamainimine 1632, viimane 1656),

flaami vasegravöör, töötas peamiselt Antverpenis.

Püha Augustinuse ekstaas. Vasegravüür. 1641. GA 251172/18B

Gravüür on tehtud flaami maalikunstniku Anthonis van Dycki (1599–1641) samanimelise maali järgi. Gravüüri on nimetatud vahel ka “Püha Monica” (Augustinuse ema, gravüüril

Arnold Loemans. Püha Augustinuse ekstaas. (A. van Dycki järgi). Vasegravüür. 1641. ►

vasakult esimene). Anthonis van Dycki loomingus on selleainelisi töid kolm, neist kaks identsed gravüüri, kuid mõõtmetelt väga erinevad: üks on suur altarmaal (389 x 227 cm), teine väheldane (49,8 x 30,5) puule maalitud töö. Gravüüri aluseks on olnud just viimane, umbes 1630 valminud ja praegu USAs, Yale'i ülikooli kunstigaleriis New Havenis hoitav maal.

Aurelius Augustinus (354–430), teoloog ja filosoof, kristliku ajalookäsitluse rajaja.

Isaac (Isaak) Major (Maior, Mayor)

(umb. 1576 Frankfurt Maini ääres – 1630 või 1636 Viin),

saksa vasegravöör ja maaliija.

Kosk. Vasegravüür. Umb. 1620. GA 25172/55

Kuulub kaheksanda lehena üheksanumbrilisse Böömimaa vaadete sarja. Tõmmis hilisemast väljaandest – editeerijana plaadil kirjas olev Augsburgis tegutsenud Jeremias Wolff elas aastail 1663–1724.

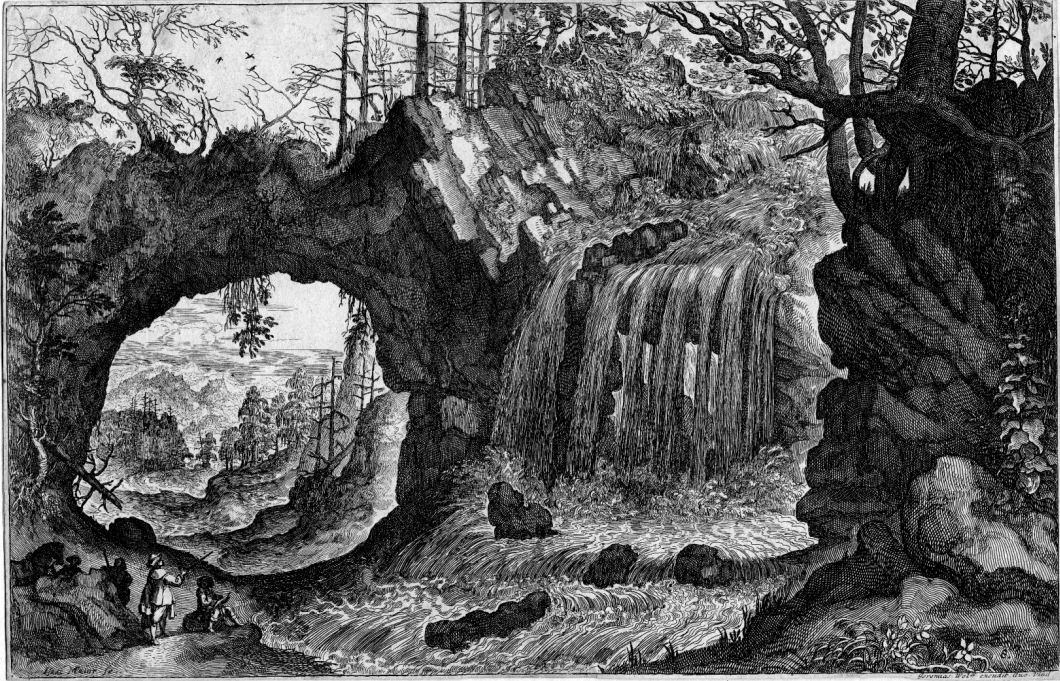
Jacob Matham (Maetham)

(15. 10. 1571 Haarlem – 20. 01. 1631 Haarlem),

Madalmaade vasegravöör, maaliija ja gravüüride kirjastaja. Nimeka gravööri Hendrick Goltziuse kasupoeg ja õpilane. Aastail 1593–97 töötas Itaalias.

Amor taltsutab Paani. Vasegravüür. Valminud vahemikus 1602–16. GA 25172/33

Graveeritud itaalia maaliija Josephus Arpinase (õieti Giuseppe Cesari, nimetatud Cavaliere d'Arpino) (1568–1640) joonistuse järgi. Väljaandja Clement de Jonghe nimi plaadil näitab, et tegemist on tõmmisega tiraažist, mis editeeriti 17. sajandi keskpaigas

Isaac Major. Kosk. Vasegravüür. Umb. 1620.

Amsterdamis. Jacob Matham on graveerinud Josephus Arpinase originaalide alusel kokku 12 lehte.

Paan, kreeka karjaste jumal ja metsavaim (samastatud rooma Faunusega, neid nimetusi kasutatakse läbiseigi) oli ohtlik ja kardetud. Paanilist hirmu võis ta tekitada inimestele, kuid mitte Amorile, rooma armastusjumalale.

Crispyn I de Passe (Pas, Passaeus, Pafs)

(1564 Arnemuiden – enne 06. 03. 1637 Utrecht),

Madalmaade vasegravöör, joonistaja ja maaliija. Alustas tegevust Antwerpenis, töötas 1595–1612 Kölnis ja naases seejärel Hollandisse. Vasegravöörid ja joonistajad olid ka tema pojad Crispin II, Simon, Willem ja tütar Magdalena. Rea graafiliste tsüklite, eeskätt raamatuillustratsioonide graveerimistöös osalesid korraga mitmed pereliikmed. Perekonna koguloominguks loetakse 1334 üksiklehte ja 49 raamatu illustratsioonid.

Allegooriline stseen. Vasegravüür. 1602. GA 25172/40 A

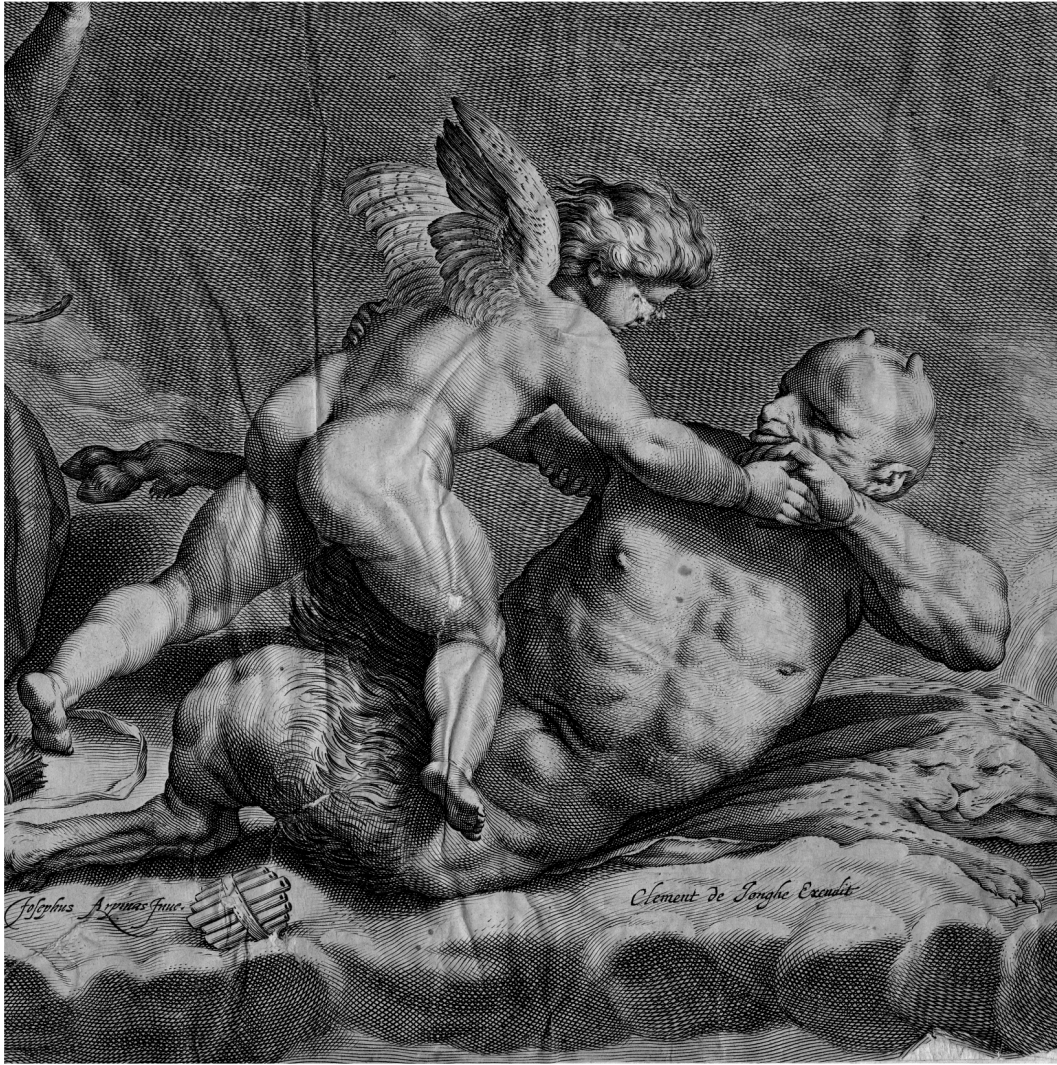
Graveeritud flaami kunstniku Marten de Vosi (1532–1603) maali järgi. Kokku on Crispin I de Passe reprodutseerinud vasegravüüris 57 selle maaliija teost.

Gabriel Perelle (Perrelle)

(07.03. 1604 Vernon või Vernon-sur-Seine – 06. 03. 1677 Pariis),

prantsuse graafik ja maaliija. Oli Simon Vouet` õpilane. Tegi oforditehnikas maastikke enda joonistuste järgi ning reprodutseeris tuntud kunstnike (N. Poussin jt.) maale.

Mägimaastik. Ofort. GA 25172/10

Jacob Matham. Amor taltsutab Paani. (J. Arpinase järgi). Vasegravüür. 1602–16. (Osa).

Salvatore (Salvator) Rosa

(20. 06. 1615 Arenella – 15. 03. 1673 Rooma),

itaalia maaliija, ofortist, poeet, muusik ja näitleja. Alustas tööd kunstnikuna Napolis, kuid tegutses peamiselt Roomas (1639–40 ja 1649–73) ning aastail 1640–49 Firenzes. Eluajal tunti teda heatasemelise kunstnikuna, kuid enam tähelepanu- ning kõneainet andis tema ekstravagantne käitumine, millest tekkinud anekdoote ja pajatusi on pändunud tänaseni. Alles 20. sajandil nähti Salvatore Rosa loomingu mitmepalgelisuses teatud sisemist ühtsust, maailmasuhtumuslikku telge, mis ühendab tema eneseväljenduse nii kunstis kui ka kirjasõnas. Ofordiga tegelemine oli tema jaoks puhanguine, kuid tõhus – ta on kaheksakümne viie silmapaistva oforditehnikas teose autor.

Triitonite võitlus. Kolmeleheline sari. Ofort. Oletatavasti 1656. GA 25172/51B;
GA 25172/52

Triiton, kreeka alam merejumal, veekogude jumala Poseidoni ja mere käskijanna Amphitrite poeg, kellel oli puusadest alates kala keha. Temataolisi olendeid nimetati triitoniteks.

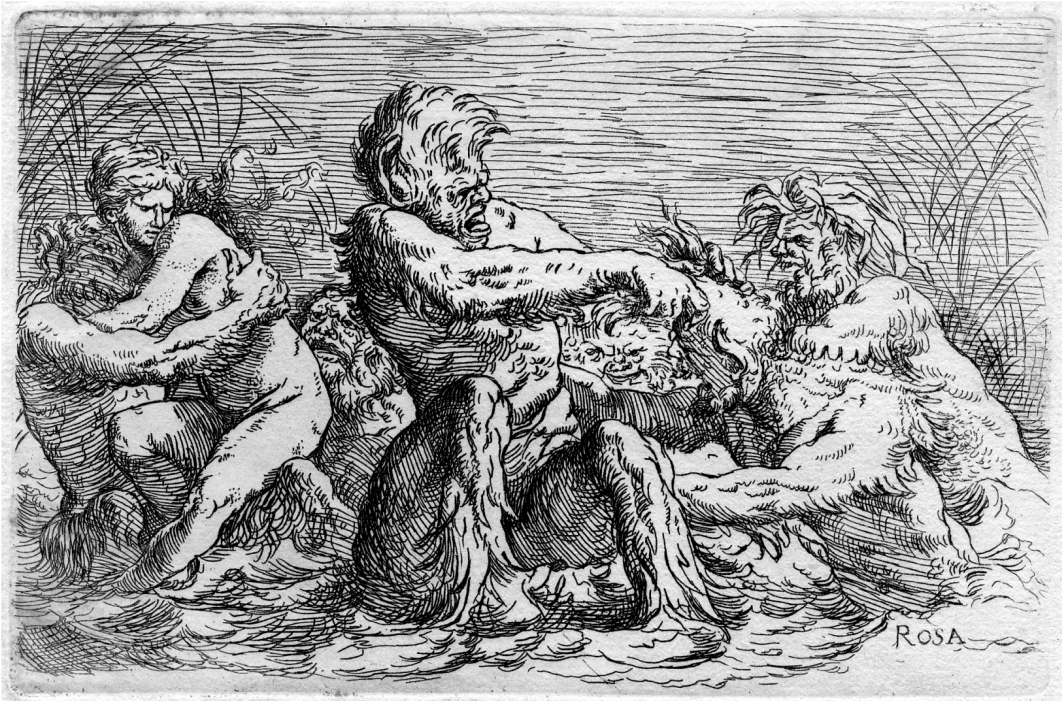
Viis jõge. Ofort. Oletatavasti 1659. GA 25172/51A

Teosel on samanimeline paarisleht. Nii “Viis jõge” kui ka “Triitonite võitlus” on mõne uurija poolt dateeritud varasemaks, aastasse 1651.

Glaukos ja Skylla. Ofort. 1661. GA 25172/54

Kunstniku samaaineline maal, dateeritud 1663. aastaga, on Kuninglikus Kaunite Kunstide Muuseumis Brüsselis.

Salvatore Rosa. Triitonite võitlus I, III. Ofort. 1656. ►

Glaukos (ladina Glaucus), algselt kalamees, kellest sai kalasabaga madalam merejumal. Skylla (ladina Scylla), algselt veetlev nümf, keda Glaukos nägi suplemas ning kellesse armus. Skylla tõrjus Glaukose armuavalduse ja seda stseeni kujutabki Salvatore Rosa ofort. Järgnev armudraama ning sündmuste ahel viisid selleni, et Skyllast sai kalju külge aheldatud kohutav merekoletis, kellenä teda enam tuntakse.

Ceres ja Phytalos. Ofort. 1662. GA 25 172/53

Ceres, muistne põllutöö- ja viljajumalanna (samastatud kreeka Demeteriga), kellele Phytalos oli osutanud külalislahkust, andis viimasele viigipuu, mida varem Kreekas ei tuntud.

Salvator Rosa *genius*. Ofort. 1662. GA 25172/50

Teose keskne figuur on autoportreeline.

Genius, roomlastel algselt meheliku sigitus- ja elujõu jumalik kehastus, hiljem inimese (ka paikkonna või riigi) kaitsevaim.

Aenease uni. Ofort. 1663/64. GA 25172/11

Kunstniku samaaineline, 1662. aastal valminud maal on New Yorgi Metropolitan Muuseumis.

Aeneas, kreeka-rooma mütoloogias troojalase Anchisese ning armastus- ja ilujumalanna Aphrodite poeg, jäi oma esiisade maad otsides Itaaliasse jõudnult magama Tiberi jõe ääres. Unes ennustas jõejumal Tiberinus talle edukat Itaaliasse jäämist.

Salvatore Rosa. Glaukos ja Skylla. Ofort. 1661. ►

François Tortebat

(umb. 1621 Pariis – 04. 06. 1690 Pariis),

prantsuse ofortist, vasegravöör ja maaliija. Simon Vouet` kaastööline ja väimees, reprodutseeris äia loomingut.

Manius Curius Dentatus põlgab võidetute aarded. Ofort. 1664. GA 25172/12

Teostatud S. Vouet` (1590–1649) maali järgi.

Manius Curius Dentatus, väejuht, kes võitis 275 e. Kr. Maleventumi (Beneventumi) lahingus Epeirose kuninga Pyrrhose.

Tundmatu 17. sajandi esimese poole prantsuse ofortist

Lootus. Ofort. GA 251 72/21 B

Usk. Ofort. GA 25172/21 C

Mõlemad ofordid on tehtud Primaticcio (Francesco Bologna, 1504–1570) originaali järgi. Primaticcio oli itaalia maalikunstnik, kes alates 1532. aastast töötas Prantsusmaal, kus temast sai üks Fontainebleau koolkonna rajajaid.

Tegemist on paarislehtedega, millest "Usk" kannab plaadil märget: *F. L. D. Ciartres excud*, mis tähendab, et nende ofortide väljaandjaks oli François Langlois (1589–1647) ning nad kuuluvad seega sajandi esimesse poelde.

Tundmatu 17. sajandi teise poole itaalia vasegravöör

Halastus. Vasegravüür. GA 25172/18 C

Tehtud Domenichino (Domenico Zampieri, 1581–1641), itaalia maaliija, joonistaja ja arhitekti originaali järgi.

François Torteбат. Manius Curius Dentatus põlgab võidetute aarded. (S. Vouet' järgi).
Ofort. 1664.

Tundmatu 17. sajandi teise poole prantsuse ofortist

Perseus ja Andromeda. Ofort. GA 25172/15

Originaali autoriks, mille järgi ofort tehtud, on François Perrier (1590–1650), prantsuse maali ja graafik, kes aastail 1625–27 ja 1635–45 töötas Roomas. Viljakas kunstnik, kelle joonistuste järgi tegid estampe paljud graafikud.

Perseus, Kreeka mütoloogias kõrgema jumala Zeusi ja Argose kuninga tütre Danae poeg, mitme vägiteo sooritaja. Andromeda, Etioopia kuninga tütar aheldati maa uputusest ja merekoletisest päästmiseks kalju külge saagiks merekoletisele. Perseus tappis koletise, vabastas Andromeda ja abiellus temaga. Hiljem muudeti nad tähtkujudeks taevavõlvil.

Cornelis (Cornelius Marinus) Vermeulen

(umb. 1644 Antwerpen – 1708/09 Antwerpen),

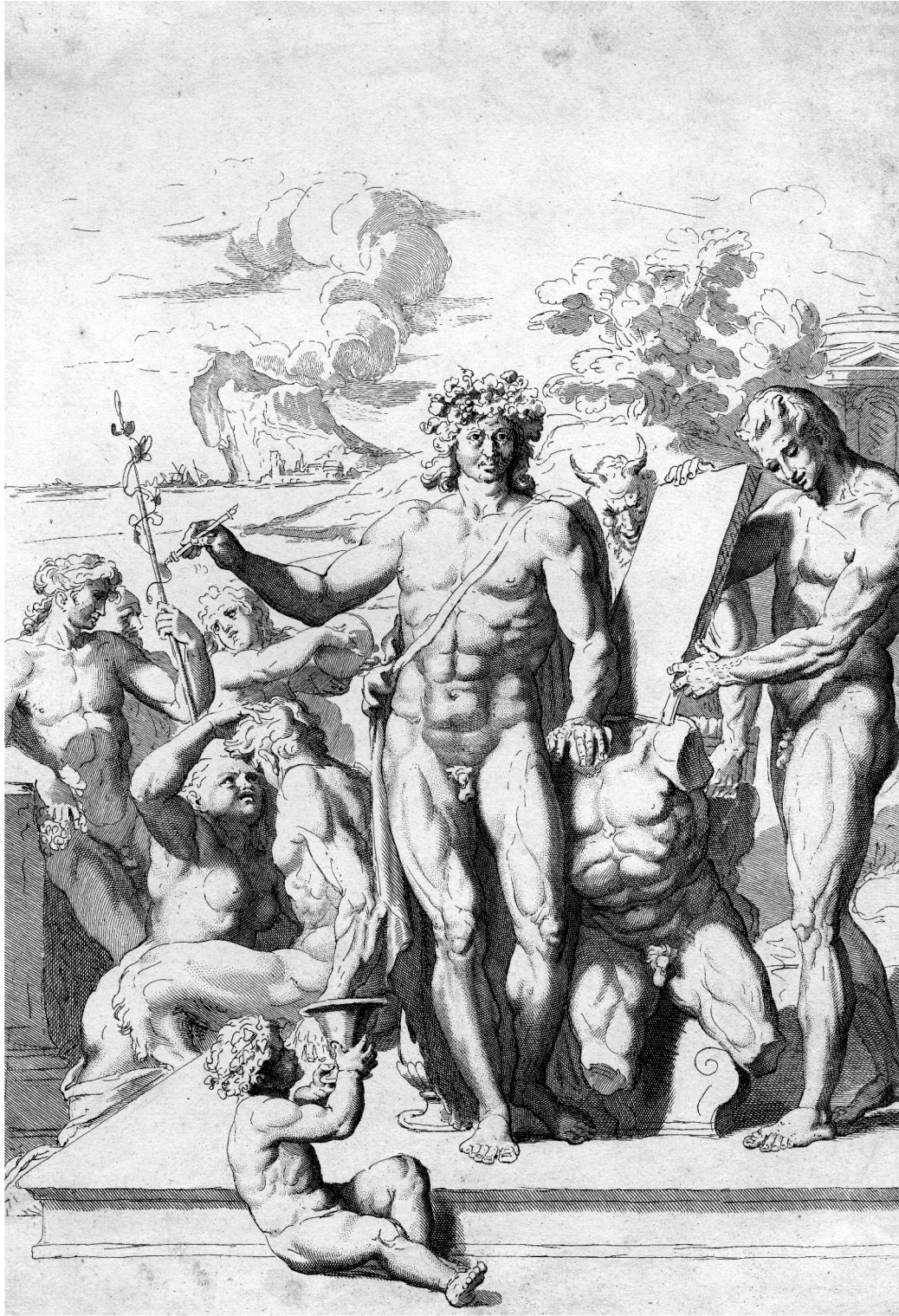
belgia vasegravöör ja ofortist. Töötas ajuti Pariisis.

Mütoloogiline stseen. Ofort, vasegravüür. 1684. GA 25172/36

Töö aadressis oleva väljaandja Jan van der Bruggeni nimi näitab, et tegemist on tömmisega 1698. aasta väljaandest.

Teostatud prantsuse joonistusvirtuosi ja vasegravööri Raymond la Fage (ka Lafage, 1656–1690) joonistuse järgi. Prantsuse 17. sajandi suurimaid kunstikolleksionääre Pierre Crozat, kellega Cornelis Vermeulenil oli töövahekord, omas 340 R. la Fage joonistust.

Cornelis Vermeulen. Mütoloogiline stseen. (R. la Fage järgi). Ofort, vasegravüür. 1684. ►

Claude Vignon

(19. 05. 1593 Tours – 10. 05. 1670 Pariis),

prantsuse maali ja graafik. Lahkus kodumaalt 1610 Itaaliasse, pärast naasmist Pariisi 1623 sai temast ülistatud ja nõutud maalikunstnik. Ta on ka umbes kolmekümne estambi teostaja, kunstniku maalide järgi tehtud gravüüride hulk ulatub pooleteisesajani.

Saalomon ja Seeba kuninganna. Ofort. Teostatud vahemikus 1625–35.

GA 25172/8A

C. Vignoni samaaineline maal aastast 1624 on Pariisis Louvre`is, graafiline leht kordab üldjoontes selle kompositsiooni, kuid on detailides täiesti erinev.

Seeba (ka Saaba) oli riik Lõuna-Araabias I aastatuhandel e. Kr. Legendi kohaselt olevat Seeba kuninganna külastanud Iisraeli ja Juuda riigi kuningat Saalomoni ning esitanud viimasele keerulisi mõistatusi. Tark Saalomon lahendas mõistatused ja sai kuningannalt rikkalikke kingitusi.

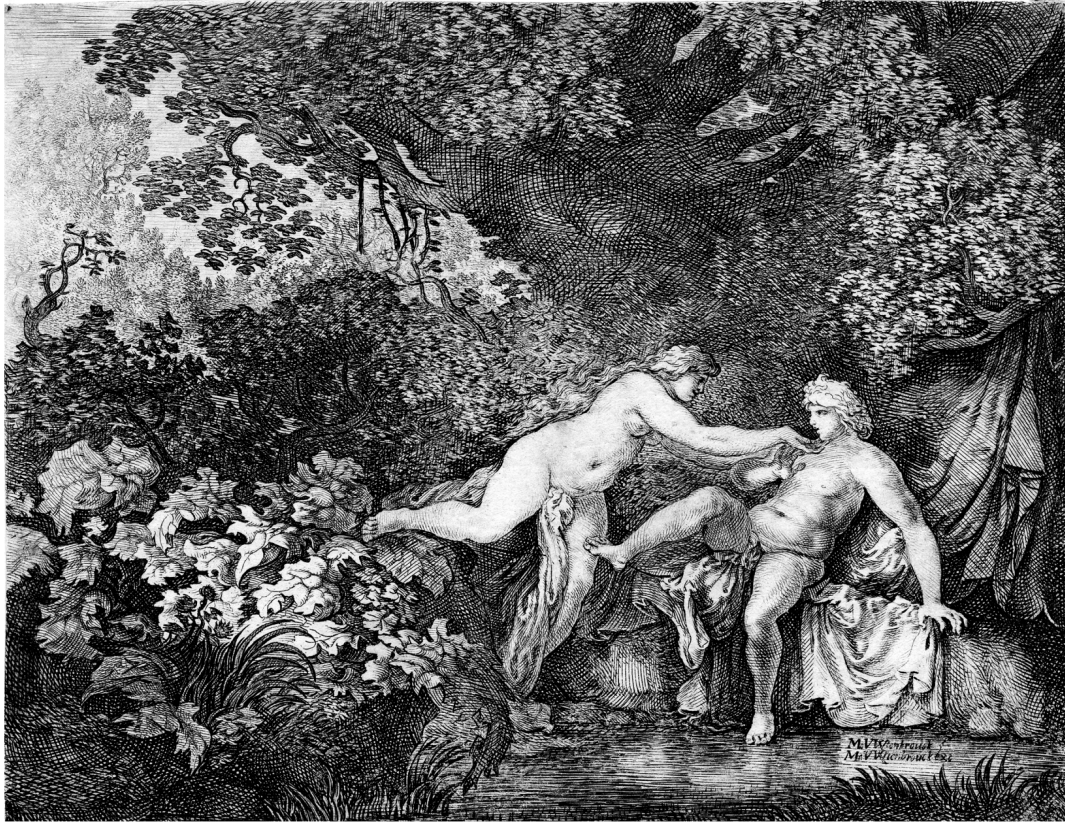
Moyses van Wttenbrouck (Uyttenbrouck, Uitenbroeck)

(umb. 1584 või 1590 Haag – enne 10. 07. 1647 Haag)

Madalmaade vasegravöör, maali ja graafikakirjastaja. Töötas põhiliselt sünnilinnas, õpiaastatel kuni 1620 Roomas.

Salmakis ja Hermaphroditos. Vasegravüür. 1620. aastad. GA 25172/38A

Salmakis (ladina Salmacis), samanimelise Halikarnassose lähedal asuva allika nümfi armus allikas suplevasse, mitmekülgse jumala ja jumalate käskjala Hermese ning armastus- ja ilujumalanna Aphrodite poega Hermaphroditosesse (ladina Hermaphroditus). Vastuarmastust leidmata laskis ta end Hermaphroditosega ühendada mõlemasooliseks olendiks – hermafrodiidiks.

Moyses van Wttenbrouck. Salmakis ja Hermaphroditos. Vasegravüür. 1620. aastad.

Selgituseks teoste nimestikule

Teoste nimestikus on tavapärasest erinevalt loobutud mõõtmete esitamisest, sest enamikul graafilistest lehtedest on ääred ära lõigatud, sageli ka kujutuspiirdeid rikkudes. Taolistel mõõtmetel puuduks võrdlusväärtus.

17. sajandil oli kunstnike nimekasutus suhteliselt reeglipäratu ning nimestikus on esikohal esitatud see nimevorm, mis on tähendatud plaadil. Kui nimi plaadil puudub, on eelistatud enam levinud nimevorm ning antud teised kasutatavamad variandid sulgudes.

Graafikute sünni- ja surmadaatumite ning -kohtade märkimisel on aluseks võetud väljaanne "The Artists of the World. Bio-bibliographical Index by Profession". K. G. Saur. München–Leipzig, 2002. Vol. 3, 4.

Koostanud Jüri Hain
Kujundanud Tiiu Laur
Küljendanud Kadri Possul

Kunstide Teabekeskus
Katre Riisalu
630 7143
Katre.Riisalu@nlib.ee

ISSB 9985-9426-9-8

Tallinn 2004

Trükitud B2 trükikojas Türi 6a, Tallinn